

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Lukáš Vojtěch Vodenka

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

LGBT komunita v romském etniku

Lukáš Vojtěch Vodenka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lukáš Vojtěch Vodenka**
Osobní číslo: **H13476**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **LGBT komunita v romském etniku**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student se bude věnovat problematice života leseb, gayů, bisexuálů či transsexuálů v romské společnosti. Cílem této práce bude analyzovat, jak se těmito lidem žije, jak je přijímá blízké okolí, především jejich romské okolí. Student by rád ve svém výzkumu ověřil obecný názor, že romská společnost nesnese jinakost, jakou je právě například odlišná sexuální orientace. Jako metodu výzkumu student zvolí polořizené rozhovory společně s zúčastněným i nezúčastněným pozorováním, především v rámci Prague Pride, kde probíhají akce spojené s touto skupinou lidí a zároveň ve východních Čechách, kde má také přístup do tohoto terénu. Hlavní výzkumnou otázkou je: "Je LGBT komunita skutečně v romském etniku odsuzována?" Literaturu bude čerpat z antropologie sexuality a genderu i z výzkumů u Romů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Hana Synková, Ph.D.**
Katedra sociálních věd

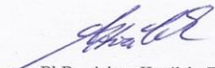
Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2016**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- FRASER, August: Cikáni. Nakladatelství lidové noviny, Praha 2002. ISBN: 80-7106-212-X
- FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna: Rituální čistota u Romů, Diplomová práce, 2010
- GEERTZ, Clifford. 2000. Interpretace kultur. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- HENDL, Jan: Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum, 1997
- HORVÁTHOVÁ, Jana. Kapitoly z dějin Romů. Člověk v tísni, 2002.
- HOMOLÁČ, Jiří. 2009. Internetové diskuze o cikánech a Romech. Praha: Karolinum.
- KOBES, Tomáš: Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis, 2013, roč. 49, č. 1, s. 3-27. ISSN: 0038-0288
- KRAFT, Hartmut: Tabu. Magie a sociální skutečnost. Mladá Fronta, Praha 2006.
- LYONS, Andrew P., Harriet D. LYONS, a . 2006. The New Anthropology of Sexuality. Anthropologica [online]. 48(2): 153-21 [cit. 2015-05-05]. DOI: 10.1163/2214-8647_bnp_e1111540. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/25605307?uid=795752&uid=3737856&uid=213>
- RAICHOVÁ, Irena: Romové a náboženství. In: Romové O Roma. Tradice a současnost. SVAN, Moravské zemské muzeum, Brno, 1999, s.67.
- RAICHOVÁ, Irena. Romové a nacionalismus. Vyd. 1. Brno: Muzeum romské kultury, 2001. 247 s. ISBN: 80-902476-9-5
- SCHINDLER, Franz: Život homosexuálních mužů za socialismu. Franz Schindler. In: "Miluji tvory svého pohlaví" : homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí / Pavel Himl, Jan Seidl, Franz Schindler (edd.) Praha : Argo, 2013 s. 271- 386. ISBN: 978-80-257-0876-7
- SKUPNIK, Jaroslav. Panoráma antropologie biologické - sociální - kulturní: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných oborů". Editor Jaroslav Malina. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 53 s. Scientia (Nadace Universitatis Masarykiana). ISBN 978-802-1044-944.
- SKUPNIK, Jaroslav. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů. Editor Jaroslav Malina. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002, 76 s. Scientia. ISBN 80-862-5827-0.
- STEWART, Michael. 2005. Čas Cikánů. Brno: Barrister & Principal.
- STRAUSS, Anselm. CORBINOVÁ, Juliet: Základy kvalitativního výzkumu. Přeložil Ježek, Stanislav. Sdružení podané ruce. Brno, 1999. ISBN 80-85834-60-X
- SUTHERLANDOVÁ, Anne. Romové - neviditelní Američané. Přeložila Marta Miklušáková. Vyd. 1. Praha: Romano džaniben, 2014. 348 s. ISBN 978-80-905833-0-6
- TIŠER, David. Homosexualita u Romů: Homosexuality in Romani community. Praha, 2015. Bakalářská práce. FF UK, Katedra středoevropských studií. Vedoucí práce PhDr. Jan Červenka, Ph.D.
- VRHEL, František. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů. Editor Jaroslav Malina. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002, 80 s. Scientia (Nadace Universitas Masarykiana). ISBN 8086258246.

ZÁBRODSKÁ, Kateřina. 2009. Variace na gender. Poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita. Praha: Academia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že tuto práci jsem vypracoval samostatně a všechny použité zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2016

Lukáš Vojtěch Vodenka

Poděkování

V následujících řádcích bych rád poděkoval všem lidem, kteří se podíleli svou kritikou na vzniku této bakalářské práce.

Velký díky patří mým informantům, díky kterým mohla tato práce vzniknout. Poskytli mi velikou pomoc v terénu a jejich otevřenost pomohla vzniku této práce, čehož si nesmírně cením. Dále velice děkuji své rodině a přátelům, kteří mi byli oporou při zkoumání a v závěru psaní celé práce. Mé největší díky však patří paní PhDr. Haně Synkové, PhD., za veškerý její čas, který mi věnovala, aby byla tato práce kvalitně napsána.

Název

LGBT komunita v romském etniku

Anotace

Tématem práce je identifikace LGBT komunity v romském etniku. Především se snaží porozumět LGBT lidem žijícím jako Romové v romské společnosti a pokládá otázky ohledně života těchto lidí v kontextu mj. s rituální čistotou Romů. Toto téma je velmi neprobádané, a proto je plné otázek nejen toho charakteru. Práce je rozdělena do několika kapitol, kde teorie a praxe nejsou striktně odděleny. Podstatnou část práce tvoří poznatky, které vycházejí z rozhovorů a ze zúčastněného pozorování v terénu.

Klíčová slova:

LGBT R, Homosexualita, Coming out, degeš, Rituální čistota, LGBT R ve světě

Title

LGBT Community in Romani Ethnic Group

Abstract

The main theme is the identification of the LGBT community in the Romani Ethnic Group. Above all, work try to understand LGBT people as Roma living in Roma society and asks questions about the lives of these people in the context of, among other things with Romani's ritual purity. This topic is very unexplored, and it is full of questions, not only that character. This work is divided into several parts. The theory and the practise are not divided rigorously. The essential part of the work composes of knowledge which consists of interview and fieldwork participated observation.

Key words

LGBT R, homosexuality, Coming out, degesh, Ritual purity, LGBT R in the world

Obsah

0. Úvod	10
1. Terminologie	11
2. Stručná historie LGBT komunity a romského etnika.....	13
3. Charakteristika výzkumu.....	17
3.1 Metodologie	17
3.2 Postavení výzkumníka.....	18
3.3 Informanti.....	18
3.3.1 Představení informantů	18
3.4 Anonymizace.....	20
3.5 Rizika terénu	20
4. Symbolika.....	23
5. Označení LGBT R.....	25
6. Romská rodina v kontextu LGBT Romů	26
6.1 Postavení genderu v romské rodině	28
7. Coming out.....	31
8. Která identita je více znevýhodňující?	33
9. Sklony k homosexualitě a koncept degešství	35
10. Terénní výzkum Prague Pride	36
10.1 Prague Pride: srovnání přístupů k LGBT komunitě a romskému etniku ve světě	37
10.1.1 Nizozemí	38
10.1.2 Srbsko.....	39
10.1.3 USA/Francie.....	41
10.1.4 Německo.....	42
10.1.5 Španělsko	44
10.1.6 Diskuse a shrnutí	46
11. Závěr.....	47
12. Zdroje	51
12.1 Literatura	51
12.2 Internetové zdroje.....	52

0. Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybral především z toho důvodu, že se velice rád zabývám romskou skupinou, zároveň jsem ale chtěl být do své práce osobně zainteresován. Proto jsem zvolil téma, kdy jsem spojil romské etnikum jako předmět zájmu a homosexualitu jakožto část sebe. Tato oblast je velmi špatně prozkoumána. Výjimku tvoří práce PhDr. Tomáše Kobese Ph.D. na téma *Homosexualita, rodina a příbuzenství* a práce pana Bc. Davida Tišera na téma *Homosexualita u Romů*. Obě práce jsou hezky zpracované, ovšem práce Tomáše Kobese je zaměřena pouze na oblast východního Slovenska. Práce Davida Tišera je orientována především na české prostředí, což mi může více pomoci.

Hlavním tématem mé práce a tedy hlavní výzkumnou otázkou je: „Je LGBT¹ komunita skutečně v romském etniku odsuzována?“ Má práce se bude věnovat problematice života leseb, gayů, bisexuálů či transsexuálů v romské společnosti. Cílem této práce bude analyzovat, jak se těmto lidem žije, jak je přijímá blízké okolí, především jejich romské okolí. Rád bych ve svém výzkumu ověřil obecný názor, že romská společnost špatně přijímá jinakost, jakou je právě například odlišná sexuální orientace, která je často považována za degešství². Výzkum byl prováděn především v rámci Prague Pride v srpnu 2015, kde probíhají akce spojené s touto skupinou lidí a skrze Prague Pride jsem získal informanty z celé republiky. Doplnková data byla získána prostřednictvím kontaktu přes sociální sítě, telefonáty či jiné formy písemného projevu.

¹ viz terminologie

² taktěž

1. Terminologie

V této kapitole bych rád uvedl vysvětlení k několika termínům. Tyto termíny jsou využívány v celé práci, a proto je jim vyčleněna speciální kapitola. Dílčí termíny jsou vždy vysvětleny v poznámce pod čárou.

- LGBT
 - zkratka slov lesbian-gay-bisexual-transgender, tedy skupina lidí ve které jsou lesby, gayové, bisexuálové a transsexuální lidé
 - lze uvádět i LGB, tedy skupina bez transsexuálů
- LGBT R
 - LGBT viz výše, R je v tomto případě Romové
- Coming out
 - často počeštěno na „vyoutovat se“, znamená oznámit svoji jinou sexuální preferenci okolí a vnějšímu světu
- Homosexuál
 - slovo nadřazené slovům, gay a lesba, tedy homosexuál, může být žena i muž
- Heterosexualita
 - sexualita, kdy objektem sexuální fascinace je jedinec opačného pohlaví
- Homosexualita
 - opozitní slovo slovu heterosexualita: sexualita, kdy objektem sexuální fascinace je jedinec stejného pohlaví

- Degeš
 - označení jedince v romské společnosti, který je jakýmkoliv způsobem rituálně nečistý, dnes se označení používá i v širším slova smyslu, například jako nálepka lidí se závislostí apod.
- Gadžo
 - jedinec neromského původu

2. Stručná historie LGBT komunity a romského etnika

Rád bych pro celistvost pochopení celého kontextu uvedl na začátek několik historických poznatků. Lze vypořádat, nakolik mají tyto skupiny společného. Obě tyto skupiny jsou menšinami a v tehdejší většinové společnosti byly velmi marginalizovány.

Co se týče historie především homosexuality, připodobnil bych ji k sinusoidě. V období antiky byla bisexualita naprosto přirozená. Dokonce existují záznamy, že většina mladých mužů podstupovala homosexuální styk od svého učitele³. Toto se stále praktikuje i v současnosti v oblasti Papua – Nové Guinea, kde se podobný akt jako v antice provozuje jako přechodový rituál. Chlapci ve věku 7 – 10 let jsou odvedeni do chýší, kde jsou pouze muži a musí starší muže orálně uspokojit. Tento kmen věří, že pouze skrz přijetí samotného semene již dospělého válečníka se může mladý chlapec stát válečníkem (Šubrtová ©2016). Toto ovšem můžeme shledávat pouze jako dočasnou či spíše umělou homosexualitu, která má především náboženský charakter.

Především ve středověku se dostáváme na druhou stranu sinusoidy, homosexuální styky byly podle církevního práva nezákonné a nepřijatelné. Stejně tak panovníci, šlechta i církve tvrdě postihovali pro jinakost také Romy (Tišer 2005: 10). Jak uvádějí kapitoly z dějin Romů od Jany Horváthové v této době, okolo roku 1322, historické prameny uvádějí příchod Romů na území dnešního Slovenska a tím pádem i první integraci Romů na sousedním území. Do českých zemí, především na Moravu, přicházejí Romové až za několik set let a to konkrétně koncem 17. století, hlavním důvodem bylo pozvání některými šlechtickými rody. Tyto rody zvaly romské rodiny kvůli jejich zručnosti, především v oblasti kovářství (Horváthová 2002: 11,39).

³ Není myšleno učitel v pravém slova smyslu, byl to člověk, který mladšího zaučoval a pomáhal mu začlenit se do společnosti.

V období novověku se o homosexualitě nemluvílo a církve jí stále zatracovala. Avšak především na úrovni šlechty se sklon k homosexualitě vyskytoval, nejznámější byl Ludvík XIV., Král Slunce. I přes mnoho svých manželek údajně měl několik milenců. Tudíž můžeme toto období označit za lehce tolerantnější.

V knize autora Jaroslava Maliny zabývající se sexuologií pro antropology se můžeme dočíst, že již koncem 19. století ustanovil německý lékař Magnus Hirschfeld „Vědecko-humanitární výbor“, který měl za snahu dekriminlizovat homosexualitu. Doktor Hirschfeld je také velmi znám pro založení jednoho z prvních Ústavů pro sexuální bádání v Berlíně. Tento ústav byl ve své době nejznámější sexuologickou institucí. O několik let později vznikla „Světová liga pro sexuální reformu“, bohužel činnost této ligy skončila s nástupem německých nacistů k moci a tím i uzavření Hirschfeldova ústavu v Berlíně (Zvěřina, Malina 2002: 16). Tato doba velice pomohla LGBT komunitě v lepší prosazování se.

Doktor Hirschfeld zajisté položil základní kámen moderní sexuologie. Lidé si skrze jeho názory začali uvědomovat, že otázka sexuality není otázkou jednoduchou. Těsně před smrtí doktora Hirschfelda v roce 1935 se začíná problematika sexuality řešit i na území tehdejšího Československa. Především tiskové orgány jako Erotická revue nebo Edice 69 se zabývaly otázkou erotiky a sexu či sexuality. Mohu jmenovat například Otakara Březinu a jeho studii o homosexualitě (Zvěřina, Malina 2002: 19).

Nejhorší období přišlo v období druhé světové války a po ní, tedy v období komunismu. Homosexuálové a Romové byli z pohledu nacistů na stejné úrovni, tedy méněcenní. Z této doby je velice známé nechvalné označení růžovým trojúhelníkem pro homosexuály a hnědým trojúhelníkem pro Romy. O to hůře, pokud přišla kombinace obou těchto označení najednou. LGBT osoba je pro Romy homosexuálem a pro homosexuály „cigánem“. Dále Tišer dodává, že oběti 2. světové války z řad Romů i LGBT menšiny se většinou nedočkaly ani společenské rehabilitace, ani odškodného – materiálního či mravního.

„Po druhé světové válce se centrem hnutí za práva homosexuálů staly Spojené státy Americké, odkud se do Evropy dostávají nové trendy. Velmi efektivní bylo mezinárodní hnutí koncem šedesátých let a především pak v letech sedmdesátých, kdy se mezinárodní hnutí radikalizovalo. I v době komunismu nemohli Romové ani LGBT komunita žít dle svých představ bez omezení“ (Tišer 2005: 10-11).

Komunistický režim v Československu striktně vystupoval proti všem minoritám, LGBT a Romy nevyjímaje. Podle mého názoru omylem komunismu bylo odebrání tradičního života Romům. S tím se potýkáme jako s problémem dodnes. Pokud vezmu jako příklad některou vyloučenou lokalitu, kterou jsem navštívil, domnívám se, že pochopení rozdílné kultury je základ pro společné pochopení. Ovšem na druhou stranu je velmi pozoruhodné, jak moc má pozice Romů společného s LGBT komunitou. Ať dnes nebo v minulosti, jsou to jisté „odchytky“ od majoritní představy života.

Pro střední Evropu není typická tmavší pleť, kterou většina Romů má, nikterak však všichni. Romové se disproporčně vyskytují v nejhudších vrstvách společnosti a často u nich dochází k sociálnímu vyloučení, a to je možná i důvod, proč se priority romského společenství mohou lišit od priorit neromského společenství. V tomto bodě se romské společenství podobá LGBT komunitě, jelikož se také liší od majoritní společnosti, nikterak však etnickou identitou, ale sexuální preferencí či fascinací⁴ a tím vznikají i rozdílné životní hodnoty od majoritní společnosti.

Hned po revoluci začalo vznikat vhodné podhoubí pro obě minority. Především vznikem barů a podniků pro LGBT klientelu, ale vzniklo také mnoho neziskových organizací jak pro LGBT lidi, tak pro Romy. Pomoc ne v pravém slova smyslu přinesl internet a média. Ve spojitosti s LGBT komunitou to jsou internetové seznamky jako např. iboys.cz, nakluky.cz

⁴ ZVĚŘINA, Jaroslav a Jaroslav MALINA. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002. Scientia. ISBN 80-86258-25-4.

atd., ale také např. „magazín Q“⁵ z produkce České televize či festival LGBT filmů Mezipatra. V kontextu romské společnosti je to medializace „romských problémů“, především sociálního vyloučení a také vznik mnoha neziskových organizací jako např. Romea, Romodrom či Slovo 21, organizace známá pro pořádání mezinárodního festivalu Khamoro.

„Významnou roli ve sdružování LGB komunity sehrálo v 90. letech Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO), v roce 1990 vzniklá zastřešující organizace přibližně třiceti sdružení z celé ČR. SOHO usilovalo o politické zviditelnění (jeho prezident J. Hromada kandidoval v roce 1990 do Federálního shromáždění), o vynětí homosexuality ze seznamu nemocí (k čemuž došlo až na mezinárodní úrovni rozhodnutím WHO v roce 1993), o odstranění diskriminace LGB osob, o prosazení registrovaného partnerství osob stejného pohlaví. SOHO sehrávalo významnou úlohu při prevenci nemoci AIDS.

Lesbické hnutí se v porevoluční době vyvíjelo nezávisle na gay hnutí. Začaly vznikat organizace věnující se primárně lesbám (A-klub, L klub, Promluv, Lambda). Často se vedení těchto organizací názorově lišily v otázkách pojetí lesbické komunity a ve vztahu k feminizmu“ (Tišer 2005: 10-12).

⁵ Queer: jiné označení pro LGBT komunitu

3. Charakteristika výzkumu

Téma LGBT komunity v romském etniku je oblast skoro zcela nezmapovaná. Existuje několik málo především internetových informací, které ovšem ne zcela popisují realitu. Mě osobně tato oblast velice zaujala. Homosexualita na straně jedné a romství na straně druhé. Často jsem se setkával s tím, že když jsem oznámil svému okolí, čemu se ve své bakalářské práci chci věnovat, nejednou mi byla položena otázka, zdali vůbec Romové mají mezi sebou homosexuály. Z pohledu majoritní společnosti je to drsná skupina, která se dokáže jen prát. Proto jsem se rozhodl učinit vlastní výzkum a zjistit, jaká je skutečná situace v rámci tohoto etnika.

Důležitou již zmiňovanou výzkumnou otázkou je „Je LGBT komunita skutečně v romském etniku odsuzována?“, dále během výzkumu vzniklo několik podotázek „Jak se žije LGBT R komunitě jako menšině v menšině?“ a také „Co je pro tuto skupinu lidí více frustrující: být LGBT a nebo Rom?“ Na tyto otázky jsem se snažil nalézt odpověď převážně skrze informanty.

3.1 Metodologie

Jako hlavní metodologický přístup jsem zvolil kvalitativní výzkum. Kvalitativní metody se doporučují k odhalení a porozumění toho, co je podstatou jevů, o kterých moc nevíme (Strauss 1999).

S velkým množstvím informantů jsem prováděl zúčastněné pozorování. Informace získané od informantů doplňuji informacemi z odborné literatury i vlastní zkušeností. Velká část informací byla zjištěna pomocí polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem se nenásilnou formou dostal k datům, která jsem chtěl vědět. První kontakt a rozhovory proběhly v rámci Prague Pride, poté buď přes sociální sítě, ale také přes telefonáty či e-maily nebo skrze osobní setkání.

3.2 Postavení výzkumníka

Jak je z práce patrné, jsem studentem sociální antropologie Univerzity Pardubice, která má velice blízko k problematice Romů, troufnu si tvrdit, že je to nejvíce diskutované téma na poli místní sociální antropologie. Toto studium mi ulehčilo vstup mezi Romy. Znalosti romského jazyka a romistiky byly klíčem k porozumění etniku a lepšímu vstupu do něj. Zároveň to, že jsem sám gay, pomohlo k bližšímu seznámení. Z pohledu Romů to byla především znalost kultury, z pohledu gayů to byl společný zájem o muže. Jelikož většina informantů byla pro mě neznámými osobami a do výzkumu jsem je neznal, rozhovory z mé strany nebyly citově zabarvené.

3.3 Informanti

Informanti jsou lidé do 30 let včetně. Tito lidé žijí po celém území České republiky, jsou to osoby žijící v menších městech či vesnicích, ale i ve velkých městech krajského typu. Tyto osoby jsem poznal díky organizaci ARA ART v rámci programu Prague Pride 2015, dále osoby zvenčí (mimo Prague Pride) získané skrz metodu sněhové koule.

3.3.1 Představení informantů

Nyní bych rád představil můj okruh informantů, se kterými jsem výzkum prováděl.

Informanti jsou různorodí, aby byla zachována nejvyšší možná objektivita.

- *Informant 1*

Tento informant je původem slovenský Rom, jeho coming out proběhl v jeho sedmnácti letech. Informant má maturitní zkoušku se zaměřením na ekonomiku. Matka je Romka z východního Slovenska, otec je Rom ze středního Slovenska. Jeho rodiče jsou rozvedení a informant je ze tří dětí, a má dvě starší sestry.

- *Informant 2*

Tento informant je původem slovenský Rom. Vyučil se kadeřníkem a tím se nadále i živí. Svoji homosexuální orientaci oznámil svému okolí včetně rodiny s výjimkou otce. Dnes již otec nežije. Je ze čtyř dětí.

- *Informant 3*

Tento informant je původem poloviční slovenský Rom, Rom je pouze otec. Vystudoval Vysokou školu v Ostravě. Identifikuje se jako transsexuál, narodil se jako žena, před třemi lety podstoupil změnu pohlaví a podstoupil i „faloplastiku (Transforum 2012)“. Svoji novou identitu oznámil svému okolí včetně rodiny.

- *Informant 4*

Informant se identifikuje ve skupině slovenských Romů, původem je poloviční Rom z matčiny strany. Jeho coming out proběhl v jeho jedenadvaceti letech, je vyučený jako krejčí.

- *Informant 5*

Dle informanta je příslušník skupiny slovenských Romů. Vyrůstal bez otce, pouze s matkou a svými bratry. Jeho studijním zaměřením byl textilní průmysl.

- *Informant 6*

Náleží do skupiny slovenských Romů. Je absolventem vysoké školy. Žije pouze s matkou a jeho coming out proběhl nedobrovolně.

- *Informant 7*

Informant je slovenský Rom. Je absolvent střední školy s maturitou. Coming out proběhl až při přestěhování do Prahy, což bylo v jeho dvaceti dvou letech. Dvanáct let žil bez rodiny v dětském domově.

- *Informant 8*

Zařazuje se jako slovenský Rom. Je středoškolsky vzdělaný s maturitou. V rodině coming out neproběhl. Je ze smíšeného manželství, matka je Romka a otec je Nerom. Je ze čtyř dětí.

- *Informant 9*

Identifikuje se jako český Rom, ale dle historických pramenů to lze vyloučit a tím pádem je slovenský Rom. Je absolvent praktické školy. Rodiče jsou oba Romové a pochází ze třinácti dětí. Coming out proběhl v pubertě.

- *Informant 10*

Olašský Rom, vyučen v oboru kuchař/číšník. Je z tradiční romské rodiny a coming out neproběhl a dle jeho slov ani proběhnout nemůže.

3.4 Anonymizace

V rámci zachování etických norem jsem zvolil naprostou anonymizaci, což znamená, že informanti nemají ani smyšlená jména. V textu vždy mluvím o informantovi bez ohledu na to, který to je. V celkovém kontextu a pro interpretaci dat to nehraje takovou roli a i tak čtenář pochopí myšlenku textu.

3.5 Rizika terénu

V rámci výzkumu jsem se setkal s několika riziky. Prvním a největším rizikem bylo to, že když jsem se ocitl mezi skupinou Romů na pražském Prague Pride, stal jsem se zároveň velmi zajímavým objektem zájmu. Na vlastní kůži jsem si mohl okusit romský temperament i u LGBT R komunity. Celý den se o mě velice zajímal jeden z informantů. Byl to muž, asi okolo 22 let. Kdykoliv jsme někam společně ve skupince jeli, seděl vedle mě.

První tušení, že se o mě zajímá více, než o ostatní bylo, když jsme se společně ještě s jedním mužem, ocitli sami na pokoji (v hotelu, kde po dobu Prague Pride bydleli).

Požadoval od druhého, abychom byli sami, a to i mým jménem. To, že si přejeme být sami, jsem nikdy neřekl, ani nenaznačil. Na štěstí druhý muž odmítl odejít a mně se ulevilo.

Poté při přesunu na společnou večeři opět seděl blízko mě. Když jsme se usazovali v kavárně Adria na pražském Můstku, opět seděl vedle mě. Do této doby jsem se cítil bezpečně a bral jsem vše jen jako hru. Čím více se blížil večer a později i noc, začal jsem se

znepokojoval. Chtěl, abych zůstal přes noc. Já zprvu souhlasil, ale poté jsem měl rozhovor s jednou mou informantkou, romskou lesbou a ta mě varovala. Obrovskou chybou, kterou jsem se v rámci výzkumu dopustil, bylo, že jsem přistoupil na polibek. Hned co jsem si to uvědomil, snažil jsem se situaci zahrát do ústraní. Snažil jsem se vše, co se stalo, zahrát jako vtip a řekl jsem, že políbím kohokoliv (pozn. jednalo se o klasickou pusu, nic hlubšího). Chtěl bych se ještě vrátit k onomu varování informantkou. Řekla, ať si na něj dám pozor, že s ním si není radno zahrávat, a označila ho jako degeše. Po dlouhém zvažování pro a proti, jsem se rozhodl odjet zpět do Pardubic. Nakonec jsem rád, že mi dotyčná nastavila zrcadlo a ukázala, co by se mi mohlo stát. Jsem rád, že jsem z terénu v pravý čas odešel.

Cesta domů byla také zajímavá. Stihl jsem vlak „s odjezdem za deset minut půlnoc“, který měl deset minut zpoždění. Vlak se o půlnoci rozjel, ale ne na dlouho, zastavil na kraji Prahy a tam čekal skoro dvě hodiny. Přijel jsem do vysněného cíle v tři čtvrtě na tři ráno.

Dalším rizikem je, jak správně před Romy mluvit o Romech. Někteří chtěli, abych jim říkal „Cigáni“ a „Cikáni“, jiní zase pouze Romové. Já osobně nemám rád oslovení „Romáci“. Tématu označování se věnovala také dopolední část konference. Slovenská lesbická Romka, na jejíž jméno si bohužel nevzpomínám, začala s časosběrným projektem v rámci LGBT R komunity. Principem projektu je, že pomocí razítek s písmeny a červenou a modrou barvou tiskají lidé na papír slova, která považují za hanlivá a na druhou stranu slova, která jsou jim příjemná.

Samozřejmě nastala otázka, jak se mohou zapojit lidé, kteří nejsou Romové ani lidé, kteří nejsou součástí LGBT komunity. I tito lidé se zúčastnili, ovšem s tím, jak se jim líbí či nelíbí, jak jsou ti druzí nazýváni. Já za sebe mohu říct, že pro mě příjemné slovo z oblasti LGBT komunity je pouze slovo gay, ale za ty nepříjemná slova považuji „homouš, teplouš či buzík“. I já jsem vyjádřil svůj postoj k označování romského etnika. Za ty „příjemná“ považuji Rom

či Romové a za nepříjemná považují, již termíny zmíněné jako „Romáci“, ale také slovo „Cigoši“.

Ve věci oslovování jsem nenalezl jasný klíč. Každý člověk je individuum. Jeden chce, abych skupinu označoval Romové, jiný „Cigáni“. To též platí u LGBT komunity, pokud příklad vztáhneme na gaye, jeden chce, abychom ho označovali jako gaye, jiný zase jako „buznu“⁶.

Dalším velikým rizikem je nepřestoupit hranici intimity, tedy vědět, kam až mohu zajít s otázkami. Já jsem se v tomto pojistil slovním obratem: „...“, tedy pokud se mohu zeptat.“ Nikdy se mi nestalo, že bych se setkal s vyloženým odporem. Velikou výhodou mi poskytovalo to, že sám jsem gay a tím pádem především spousta kluků, ale i holek cítili ke mně jistou sounáležitost. Bylo to pojítka k tomu, aby se mi otevřeli, což se dařilo. Spoustu otázek jsem si nejdříve pokládal sám sobě a poté, co mi přišly jako přijatelné, pokládal jsem je dál informantům. Musím konstatovat, že všichni byli otevření a přátelští.

Ke shrnutí rizik mého výzkumu bych dodal, že na začátku jsem si vůbec neuvědomoval, že bych mohl být potenciálním objektem zájmu některého z romských gayů. Do života mě to poučilo o tom, že si člověk musí dávat veliký pozor, co dělá a hlavně co říká svým tělem. Lhal bych, kdybych tvrdil, že jsem žádné signály nevysílal, ale to si uvědomuji až zpětně a nyní toho lituji.

⁶ pozn. s tímto označením já naprosto nesouhlasím

4. Symbolika

V této kapitole bych se rád věnoval symbolice obou stran, protože ze dvou těchto skupin vzniká skupina třetí, která ještě více odlišná od majoritní společnosti. V případě identifikování se je sounáležitost ke skupině velice důležitá a právě příslušnost k dané skupině, jedinci pomáhá zvládnout obtížnou situaci. K tomu slouží symbolika, především zobrazování vlajek či symbolů nejčastěji na oblečení či doplňcích, ale také třeba jako tetování. I v terénu jsem se s těmito vlajkami často setkával. S LGBT vlajkou se můžeme setkat nejčastěji v období Mezinárodního dne boje proti homofobii a různých „pride parade“⁷ a také s romskou vlajkou se často můžeme setkat v období Mezinárodního dne Romů. S vlajkou LGBT R skupiny jsem se nejvíce setkával přímo v terénu při příležitosti Prague Pride, vlajka byla nošena na tričkách, ale i na samostatných násadách a měla podpořit hrdost LGBT R skupiny. Podle mého osobního výzkumu mnoho lidí symboliku představující vlajky těchto menšin nezná a neumí je identifikovat.

Prvním zmiňovaným symbolem bude vlajka LGBT komunity, která je tvořena barvami duhy. Tato vlajka je symbolem této skupiny od 70. let 20. století. Její předchůdce byl nechvalně známý růžový trojúhelník, převážně z dob 2. světové války. Nejméně známý symbol je symbol řeckého písmena lambda, který se vyskytoval spíše v oblasti střední Evropy po roce 1989. V průběhu 90. let 20. století se stala oficiálním symbolem a vlajkou, vlajka duhová a ta vytlačila symboly ostatní.

Druhou zmíněnou vlajkou je vlajka romská. Tato vlajka vznikla v roce 1933 v Rumunsku a v roce 1971 byla v Londýně na Mezinárodním romském sjezdu schválena celosvětově. Skládá se z modré a zelené barvy a červené čakry s 16 paprsky. Tato čakra má odkazovat na indický původ a zelená a modrá barva odkazuje na věčný život kočovníků pod modrou

⁷ U nás např. Prague Pride, ve světě jakákoliv akce podobného charakteru.

oblohou a na zelené zemi. Existuje ještě jiný výklad a to, že červené kolo uprostřed je kolo od vozu, které symbolizuje kočovnictví a červená barva temperament a živost Romů.

V této části bych rád poukázal na to, že i LGBT Romové mají svou vlajku. Logicky vychází z vlajek již zmiňovaných. Základem vlajky je bílá barva, na které je umístěno kolo (čakra) symbolizující Romy, ale toto kolo je v duhových barvách. Existuje více variant např. vlajka pouze s duhovým kolem na bílém podkladu, jiná varianta má v kole umístěn ještě nápis „QUEER⁸“ v duhových barvách a kolo je z půlky modré a z půlky zelené. Tato vlajka více čerpá z vlajky romské.

⁸ Vysvětlení pojmu str. 16

5. Označení LGBT R

V označování LGBT Romů hraje velkou roli místo, kde žijí. Největší zkušenosti mám samozřejmě z České republiky. Často dochází k umělému přeložení českých výrazů do romštiny. Nejznámější označením je *kerado/keradi*, překládáno jako „horký/horká“, volně přeloženo teplý. Neméně často se používá *tato/taři*, přeloženo jako doslova „teplý/teplá“.

V romštině se dále používá z češtiny přejatý výraz *buzerantos/buzerantka*. Podle mého výzkumu se termín buzerantka používá převážně v romském společenství. V češtině se setkáváme pouze se slovem buzerant, stejně jako je tomu v angličtině se slovem gay, které lze použít i pro označení lesby. Dále jsem vyzoroval označování *čhavoro/čhajori* „chlapeček či holčička“, více se používá označení „holčička“ pro gaye.

Označování je velmi rozmanité, můžeme se setkat i s jiným označením. Často se i mezi Romy používá čistě české označování jako „teplouš, buzík“, ale i „homouš, gay či shodně buzerant“.

6. Romská rodina v kontextu LGBT Romů

„Proč bývají romští homosexuálové odsuzováni „svými“ Romy, když právě ti jsou po celá staletí sužováni většinovou společností kvůli odlišnosti? Kdo jiný než Romové by měli být tolerantní vůči jinakosti“ (Berkyová 2016: 14)? Na toto se ptá autorka v článku časopisu *Romano vodi*. Jedním z tradičních přístupů je označení LGBT Romů za tzv. nečisté osoby neboli *degeše* (konceptu *degeštví* ve vztahu k homosexualitě je věnována samostatná kapitola). Dalo by se diskutovat, zdali je pravdou, že čím více je skupina či komunita uzavřená, tím těžší je být jedincem s odlišnou sexuální orientací. Všeobecně se za nejvíce uzavřená společenství považují *olašští Romové* a *Sintové*⁹. O tradičnosti *olašských Romů* jsem se mohl přesvědčit během jedné letní brigády již několik let zpět. Základem udržení „*romipen*“ tedy *romství* u *olašských Romů* je stálé držení znalosti *romského jazyka*. Stále tento svůj jazyk považují za tajný jazyk a komunikují s ním, pokud chtějí, aby informace byla kódovaná. Dalšími znaky, kterými se *olašští Romové* vyznačují, jsou *šperky* a to především *zlaté šperky*. *Olaši* si stále zakládají na *romském přísloví nane love, nane pativ* mající význam *nejsou peníze, není úcta*. Existují tvrzení, že často je *bohaství „barvalipen“*, tak důležité, že je to jeden z důvodů proč *Romové* kradou. Pro zachování *prestiže*. Chování *Sintů* není zcela prozkoumáno.

„Famel'ija vaš o Roma hin zaklados, bo famel'ija hin vareso, so likerel vareso baro. Korkori našti keres nič. A te bi pre mande jela bida, kaj denašava? Ča ke famil'ija, bo džanav, hoj famil'ija man na mukela a pomožinela mange.

Rodina je pro Romy základ, protože je nositelem něčeho důležitého. Sama nic nezmůžeš. Kdyby přišla nouze, kam uteču? Jedině k rodině, protože vím, že rodina mě nenechá a pomůže mi.“¹⁰ Rodina je pro celou *romskou společnost základ*, jak je zmíněno výše. Je to především

⁹ Romové z germánských zemí

¹⁰ výpověď o rodině básnířky Margity Reiznerové, *Romano džaniben* 1-2/1996

z toho důvodu, že rodina je základní jednotkou, která může zajistit ochranu, potravu a společenský život. Všeobecně sounáležitost ke komunitě je velmi důležitou součástí romského života. „*Nikdy bych nešla proti svojí rodině,*“ uvedla informantka. Rodina je tabu a její člen ji vždy bude věrný. Hlavní strach LGBT R matek může být strach z exkomunikace, protože romské rodiny v dané oblasti jsou na sebe velmi vázané, především v romské společnosti je ohrožen status. Jak je status ohrožen se již rozlišuje na základě příslušnosti ke konkrétní romské společnosti. Pohled na tradiční romství se u těchto skupin liší a tím se liší i jejich „trest“ za jejich porušení. V případě slovenských Romů se často jedná pouze o vystavování sociální kontrole, ale u olašských Romů či u Sintů hrozí romský soud nazvaný *kris*¹¹. Častým trestem tohoto „soudu“ je právě exkomunikace. V lepším případě exkomunikace osobní v horším celorodinná. Toto nám poukazuje na jednu z příčin většího odmítnutí LGBT komunity v romském společenství. V kontextu neromské společnosti jsou tyto strachy menší, protože trest bývá nižší sankce. V neromských společnostech jde spíše o tvrzení „Co tomu řeknou sousedi?“.

Stále je větší tendence, že Romové přestávají řešit, s kým daná osoba žije. Dochází k přehodnocení hodnot a z tradiční rodinné situace je důležitější situace finanční, tedy co ve skutečnosti osoba dokázala a jak se jí daří (Berkyová 2016: 14).

V oblasti Toužimska, kde nyní působím i pracovně se vyskytlo několik tvrzení. Především starší generace Romů stále LGBT (R) komunitu odsuzuje bez hlubšího důvodu. Argumentují, že je to divné a „proti přírodě“. Generace mladších se k problematice staví již lépe. Informantka heterosexuální orientace s dvěma dětmi uvedla: „*Nevadí mi ty gayové, vadí mi ty, co se malují a jsou jak ženy*“, což můžeme považovat spíše jako výtku k transgender skupině. Situace a tvrzení se ovšem změnilo, pokud dotyčný vidí např. gaye ve skutečnosti. Odvrací pohledy a je jim přítomnost těchto osob nepříjemná.

¹¹Kris označuje formální tribunál složený z jakési rady starších a jednoho nebo více soudců. Kris řeší závažné spory a také přestupky proti romskému morálnímu řádu. (FRYDRÝŠKOVÁ 2010: 81)

I když dnes existuje velká skupina Romů, která situaci přijímá jako jednu z variant života, najdou se i tací, kteří mají své předsudky a stereotypy. Jak uvádí Berkyová v těchto rodinách panují jasná pravidla, syn se ožení, dcera se vdá a jiná varianta neexistuje. Tyto rodiny chtějí, aby jejich děti byli co nejlépe začlenění do majoritní společnosti, získali práci, bydlení a založili rodiny, jiná sexuální orientace by jim celý proces inkluze ještě více zkomplikovala. Zde je stále otázkou do jaké míry jsou předsudky spojeny s romským tradičním životem a konceptem romství či je to pouze projev maloměšťáctví. Mnoho mladých Romů, ale stále utíká do velkoměst a do ciziny, kde jim tato místa zajistí dostatek anonymity a mohou žít život mimo zaběhnuté stereotypy (Berkyová 2016 :15).

Pocit rodičů, pokud mají LGBT dítě je vždy stejný, každý rodič své dítě miluje, ale vždy je rozdílná interpretace daného rodiče a tedy i jeho oficiální postoje. Toto téma je také velmi diskutovanou otázkou. „*A co Vaši, co na to říkali?*“, zeptá se snad každý při coming outu v rámci nerodinné skupiny. V diskuzi jsme došli k závěru, že vnitřní pocity každého rodiče jsou stejné totiž, že své dítě mají rádi. Otázkou je jakou taktiku rodiče zvolí, často to vychází ze strachu a to buď o dítě samotné či o rodinu a její sociální status. Někteří rodiče se to snaží dotyčným vymluvit. Tím dávají najevo, že dítě mají rádi, ale chtějí změnit jeho postoje kvůli sociálnímu statusu.

6.1 Postavení genderu v romské rodině

Často přichází odmítnutí z řad tradiční rodiny. I dle výpovědí svých informantů mohu usuzovat, že pro romskou rodinu je vždy přijetí jinakosti větší problém než pro většinovou společnost. Dále Kobes uvádí, že pokud se podíváme na pojem *lačo Rom/lači Romňi* v oblasti východního Slovenska. Správná Romka, tedy *lači Romňi pere*, uklízí, vaří, stará se a má děti a také pečuje o domácnost. Správný Rom, tedy *lačo Rom* hlavně musí zabezpečit rodinu, aby měla co jíst, je sexuálně aktivní (v osadách, čím dříve tím lépe, v 15 bývají chlapani plně sexuálně aktivní). Tedy u homosexuálů dochází k porušení tradice *lačo Rom*,

především být dobrým otcem a být ukázkou či reprezentací svého rodu. Už tyto dva pojmy nám mohou napovídat, že přijetí z řad tradiční rodiny je složitější. Žena, lesba není tradiční matkou a zastává i mužské práce a muž, gay to má naopak zastane i ženské práce, ale hlavním problémem přijetí je, že neploď děti a tudíž nepokračuje v rodu (Kobes 2013: 22). Podle vyprávění mých informantů je gender velmi vyhrazen, totéž popisuje i Tomáš Kobes. Je jasné dané co zastává muž a co žena.

„Coming out je pro dotyčného aktéra výzva, navzdory své veřejně deklarované homosexualitě chce přesvědčit širší okolí o své normalitě. Strategie mohou být samozřejmě různé. Tato zkušenost však ukazuje, že je možné asymetrické vztahy dané diskurzivními permanencemi obrátit v neustálém experimentování se svými možnostmi prosadit se v daném kolektivu a ze „strážců“ toho, co je vhodné a nevhodné, a ze zdrojů nepříjemné stigmatizace udělat své sexuální partnery. Zkušenost s tím, jak snadné je svést přesvědčeného heterosexuála, posléze přispívá k reflexi homosexuality“ (Kobes 2013: 22).

Na základě zkušenosti informantů, se shodnou na tom, že možnost být homosexuálem je u každého stejná. „Důležité jsou jen situace, v nichž dochází k iniciování homosexuality, a jak se to dotyčnému líbí. Jedním z účelů *sesterství*¹², které aktéři založili, bylo rozšíření a distribuce dalších možných sexuálních partnerů. Své nejčastější „partnery“ si nevybírali jen mezi existujícími homosexuály v příslušných osadách, ale také velice často chlapce v období puberty. O těchto chlapcích přemýšlejí jako o vhodném cíli proto, že chlapeckou pubertu vnímají jako liminální situaci, v níž člověk přemýšlí o tom, kdo je a co se s ním děje, a právě první sexuální zkušenost určuje, zda bude příslušný jedinec inklinovat k heterosexualitě či homosexualitě“ (Kobes 2013: 22-23).

Velice záleží na stáří rodičů a oblasti, ve které žijí, protože dle těchto aspektů se mění přístup k LGBT komunitě. V případě slovenských osad je důraz na tradice mnohem větší, než

¹² pozn. seskupení homosexuálních mužů, v tomto případě Romů

u Romů žijících ve městech. Vše ohledně LGBT světa musí být tajné a navenek se lidé zainteresovaní v LGBT komunitě musí přetvařovat.

7. Coming out

Coming out můžeme považovat za nejdůležitější část života v životě LGBT osob. Obrazně bych coming out označil jako „druhé narození“. V čase před coming outem je spousta gayů svázaných a někdy až paranoidních. Vše musí být v tajnosti a na místě není přirozenost. Je to období výčitek a strachů. „*Co na to řeknou rodiče? Budou mě mít stále rádi?*“. „*Nejtěžší ovšem není říct to okolí, ale přiznat to sám sobě.*“ Zvládnout osobní rozpory v hlavě a uvědomit si co je pro dotyčného důležité.

Po coming outu přichází osvobození. Především po vnitřním coming outu¹³, po vnitřním coming outu může následovat coming out společenský. Největší strach měli či mají informanti z tradiční rodiny. Jeden z informantů říká: „*Matka mi neřekla jinak než buzerantko, neoslovovala mě mým jménem, křičela a chtěla, abych se styděla, tak chodila a všem to vykládala, že jsem buzerantka, já se sice styděla, ale nemohla jsem se změnit*“ dále pokračovala „*Když se to máma dozvěděla, musela jsem odejít z domu, její reakce byla typická pro Romku. Setkali jsme se až za rok, když jsem byla s mou přítelkyní, očekávala jsem nepříjemnosti, ale nečekala jsem, že se máma vrhne na mou přítelkyni a na ulici ji začne bít. Dnes se již stýkáme normálně, potřebovala čas, ale nebavíme se o tom.*“ Jiný uvádí: „*Nejvíce jsem se bál, co řeknou kamarádi, nechtěl jsem o ně přijít, když nakonec vše vyplavalo na povrch, poznal jsem skutečné kamarády a ti se mnou zůstali.*“ Informant patřící k početné rodině řekl: „*Mám 13 sourozenců a všichni doma byli v pohodě. Máma si zabřečela, ale vše bylo v pohodě. Naši řekli, že budu mít sám dost problémů, že oni mi je dělat nechtějí, ovšem aktivně se o to nebavíme.*“ V některých případech došlo i k nedobrovolnému coming outu „*Táta se mě zeptal, jestli jsem lesba a já nelhala a řekla, že ano*“. Někteří, u kterých coming out neproběhl, pronesli: „*Já coming out za sebou nemám a v mojí rodině si to nemůžu dovolit, naši chtějí, abych se oženil, plánuju odchod do Prahy*“ nebo pokud jde o negativní

¹³ Vnitřní coming out: přiznání si sám sobě.

zážitky, informanti uváděli: *Můj coming out byla blbost, matka na mě řvala a otec mě zbil, až jsem skončil v nemocnici. Odstěhoval jsem se a nekomunikuji s nimi,*“ což poukazuje i na stálou existenci nesnášenlivosti. Často jsem též slyšel u informantů, že se *o tom nebavíme*, což může být obrana rodičů proti tomu, aby se informace šířila dále. V kontextu LGBT komunity jako celku je častý fenomén, že se rodiče snaží situaci utajit. Je to převážně kvůli udržení společenského statutu, který může být touto jinakostí ohrožen.

8. Která identita je více znevýhodňující?

Jednou z velkých otázek, kterou jsem si položil, bylo to „Jak se žije LGBT Romům jako menšině v menšině?“ a „Co je pro LGBT Romy více frustrující, být Rom nebo LGBT?“ Na tyto otázky jsem našel odpověď poměrně záhy. Pokud jsem položil svým informantům tyto otázky, odpověděli, že více frustrující je být Rom. Dnešní společnost si na LGBT komunitu stále více zvyká, přichází registrované partnerství v některých státech dokonce i stejnopohlavní manželství s možností adopce dětí. Společnost se stále více smiřuje s LGBT komunitou jako s něčím běžným. Gayové a lesby bývají často kariéristi či dokonce workoholici a to protože nemají z pravidla rodiny s dětmi a mají čas na kariéru, což společnost vítá a jsou velmi dobře začleňováni na trh práce.

Ovšem v případě Romů je situace zcela odlišná ba dokonce opačná. Většina Romů má velké rodiny čítající i deset členů, dále je zde nízká vzdělanost a tím pádem i vysoká nezaměstnanost či malá šance na uplatnění na trhu práce. Romové jsou stále v očích běžného občana viděni jako paraziti systému. A tím pádem je mnohem těžší identifikovat se jako Rom než jako LGBT. Informanti k tomuto pronesli: „*Pokud se mě někdo zeptá, jestli jsem gay, řeknu ano, ale pokud se mě někdo zeptá, jestli jsem Rom, řeknu, že ne a díky světlé kůži mi to ostatní věří.*“ Nic na dané věci nemění, že LGBT R lidé se potýkají s vícenásobnou diskriminací a musí ji čelit.

Právě *diskriminace a tvrzení, že častěji je diskriminována barva pleti, než sexuální orientace* bylo velkým tématem na konferenci v rámci Prague Pride 2015. Toto tvrzení lze podložit tvrzením účastníka konference „*Už na škole jsem byl Cigán*“, uvedl jako svou zkušenost.

Všichni se v tomto shodují, že se jedná o globální problém. Otázka diskriminace je velice diskutované téma. Ať už se jedná o pozitivní či negativní diskriminaci. V případě pozitivní diskriminace je stále diskutované téma, proč mají být zvýhodňováni lidé jenom kvůli jejich

barvě pleti. Tato oblast je velmi tenkým ledem politiky a sociálních věcí. Negativní diskriminace je stále kolem nás a podle mého názoru vinnu za jejím šířením má stále výchova. Jediným možným řešením je prevence ve školách a vysvětlování. Bohužel musím konstatovat, že pokud se nezmění postoj většiny, těžko lze něco měnit.

9. Sklony k homosexualitě a koncept degeštví

Nejčastější záporný postoj k homosexualitě, si můžeme ukázat na příkladu Tomáše Kobese z východního Slovenska, kde učinil výzkum v rámci romských osad. Na českém území bohužel podobný výzkum není.

Jak Kobes uvádí, v romských osadách žije celá řada mužů, smýšlejících o sobě jako o heterosexuálech, kteří však mají intenzivní homosexuální vztahy či vztahy s transsexuály. Sexuální vztahy heterosexuálů s transsexuály či gayi jsou v případě východoslovenských romských osad běžné, důvodem, proč se celá řada heterosexuálů uchyluje k sexu s transsexuály, je možnost realizovat takové praktiky, které jejich ženy z různých důvodů odmítají (Kobes 2013: 20).

Velice mě zaujal poznatky Tomáše Kobese, který dospěl v rámci svého výzkumu k tomu, že Romové, kteří jsou homosexuální nebo transsexuální se automaticky přesouvají do kategorie degešů. Pokud přijmeme fakt, že původní zemí Romů je Indie, můžeme zde vidět podobnost s kastovním systémem a kastu nedotknutelných. Homosexualita je brána jako špatný způsob života a tedy má sklon k degeštví. Jelikož existují nějaké představy, jak tělo dle sociálních zvyklostí funguje, je homosexualita brána jako projev degeštví, protože při homosexuálním styku tyto zvyklosti dotyčný porušuje. V romské společnosti je naprosto nemyslitelné, aby domácí používali něco, co měl před tím degeš. Proto vše co je takto „pošpiněno“ vyhazují a palí (Kobes 2013: 24). Pohled na degeštví se liší případ od případu. Pokud si představíme příklad rodiny A, která sama sebe za degeše nepovažuje, ale druhá rodina B ji za degeše považuje (ať už udělala cokoliv), ale existují i případy kdy rodina C považuje rodinu B za degeše, ale rodinu A nikoliv. Toto byl hypotetický příklad, o kterém jsem se bavil společně se svým informantem.

10. Terénní výzkum Prague Pride

Vstup do terénu proběhl v rámci Prague Pride 2015, kam jsem byl vedením občanského sdružení ARA ART pozván, sdružení, které spojuje LGBT komunitu a romské etnikum. „ARA ART je sdružení mladých lidí, kteří se zabývají uměleckou tvorbou a pořádáním kulturních akcí se sociálním rozměrem a přesahem. Hlavním polem působnosti je především hudební a divadelní tvorba, ale nebojí se experimentovat i s jinými uměleckými formami.

Kromě všeobecných kulturních a společenských aktivit je speciálním tématem ARA ART romská LGBT menšina a problematika tzv. trojí diskriminace (AraArt, z.s. ©2016).

V průběhu roku pořádá řadu menších akcí (koncerty, představení) mladých romských umělců.

Do terénu jsem se dostal v srpnu roku 2015. Díky Davidovi Tišerovi, který je ředitelem sdružení ARA ART. Na začátku jsem byl pouze nestranný pozorovatel, přítomni byli převážně zahraniční hosté a tím pádem nebylo moc příležitostí se k dané problematice přiblížit a oslovit informanty. V pozdější fázi konference organizace ARA ART na Prague Pride 2015 se dostavili zástupci LGBT Romů žijící v České republice u kterých jsem mohl započít výzkum. Bylo mi ukázáno Davidem Tišerem, kdo jsou ti o které se mám zajímat. Oslovil jsem nejdříve kluky, hltali každé moje slovo. A souhlasili. Výzkumné otázky jsem pokládal v polo řízených rozhovorech a často jsem nechal informanty mluvit a zaznamenal jsem si informace, které mě zajímali. V rámci metodologie zúčastněného pozorování jsem mohl zjišťovat, jaké vztahy jsou mezi informanty.

I když všichni byli homosexuální a Romové u některých docházelo k opovržení, někdy jednostranně, někdy oboustranně. Jak bylo řečeno výše, dostáváme se ke kultu degeštví a kastovní systém u Romů. „*On je degeš, to se sním, chceš vybavovat*“, řekla informantka. Kdy osoby si tak na první pohled blízké, jsou si naprosto vzdálené.

10.1 Prague Pride: srovnání přístupů k LGBT komunitě a romskému etniku ve světě

Ve světě je jistě mnoho názorů pro a proti LGBT komunitě a to samé platí i pro Romy. V této kapitole bych se chtěl více zaměřit na rozložení přijímání či odmítání obou skupin ve světě. Tato kapitola je doplněk a rozšířením vědění o LGBT komunitě v romském etniku.

Velmi zvláštní je to, že v mnoha státech světa, ve kterých je zakázán stejnopohlavní styk, je často omezen pouze styk mezi muži např. na Jamajce, v Zimbabwe, Belize, ale i v Palestině v pásmu Gazy, v Uzbekistánu či Turkmenistánu atd. Toto jsou většinou státy, které ve všeobecném povědomí jsou zcela proti homosexualitě.

Jedinečná příležitost porovnat LGBT R přístupy se mi naskytl na konferenci v rámci Prague Pride, kde jsem měl možnost si vyslechnout příběhy zahraničních LGBT romských aktivistů, z různých zemí. Konference se konala v Langhans–Centru Člověka v tísni, 14. srpna 2015 večer, kde tato konference byla pokračováním workshopu organizace ARA ART v rámci Prague Pride 2015. Zároveň v rámci dopoledního workshopu proběhla již zmíněná velmi příjemná aktivita vizuální zpracování označování LGBT R komunity. Zde jsem měl možnost zjistit pojmenovávání LGBT R jedinců a porovnat je s teoretickými předpoklady.

Na odpolední část jsem se přesunul společně s mými informanty. Účastníků konference bylo opravdu mnoho a ze všech koutů světa. Pokud se zmíním o Romech žijících v České republice, byli přítomni, ale spíše jako diváci. Před samotným začátkem jsem měl možnost popovídat si v hloučku s mými informanty a hostem z Německa, který je, ale původem srbský Rom. Využil jsem znalost němčiny, angličtiny a romštiny. Mohl jsem se zde přesvědčit o tom, že romština je velmi lokální jazyk, protože v každé části Země či státu se liší. Konference probíhala ve sklepení, kde bylo horko. Konferenci a příběhy aktérů překládala mladá překladatelka, ta ale ovšem nápor horka nezvládla a na závěr odešla. Poté

byla diskuze v anglickém jazyce, což pro mě bylo dost náročné a některým věcem jsem nerozuměl.

V následujících řádcích bych rád propojil poznatky z konference s poznatky vně konference. V odstavcích popíšu aktuální situaci v zemi ve spojení s příběhy lidí, kteří některé země zastupují. V následujících podkapitolách jsou převážně informace čerpány z konference v rámci Prague Pride a mých znalostí a také z internetových stránek¹⁴.

10.1.1 Nizozemí

Tuto zemi si právem vybírám v mém přehledu jako první. Nizozemsko je jeden z nejvíce liberálních zemí světa. Je proslulé svojí tolerancí k marihuaně, ale také v dosti odlišném přístupu k věkovým hranicím práv a povinností. Jediným věkem, který je nižší, než na území České republiky je legální věk způsobilosti k pohlavnímu styku, je nastaven na hranici 16 let. Ovšem Nizozemci v 16ti letech mohou již kouřit cigarety a pít pivo, víno a sekty.

V 18ti letech poté mohou užívat marihuanu, ale pouze v „Coffe Shopech“¹⁵ a musejí být občanem Nizozemského království. Vláda toto omezila z důvodu vysokého turismu pouze za účelem užívání této návykové látky a to činilo potíže. Navíc ještě v 18 letech mohou požívat nápoje s vyšším obsahem alkoholu jako např. whisky, vodka, rum atd.

Nizozemí je velmi tolerantní k LGBT menšině. Stejnopohlavní sexuální aktivita je zde legální již od roku 1811. Dále roku 1973 Nizozemí zrušilo v zákoně homosexualitu jako mentální postižení a zakázala diskriminaci LGBT jedinců v armádě. V roce 1998 uzákonilo registrované partnerství, které u nás bylo uzákoněno, až roku 2006 v tom tuto zemi předbíhá pouze Dánsko s rokem 1989. Dále již v roce 2001 Nizozemí uzákonilo stejnopohlavní manželství, které má stejnou formu jako manželství heterosexuální a Nizozemí je tímto první zemí na světě, která měla stejnopohlavní manželství a zároveň s tímto zákonem přišlo

¹⁴ <http://www.studentpoint.cz/366-zajimavosti/15886-prava-homosexualu-ve-svete/#.VwZeAJyLSUk>,

¹⁵ Coffee shop. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Coffee_shop

uzákonění adopce dětí stejnopohlavními páry a možnost umělého oplodnění lesbické ženy s neznámým dárce spermatu (to, že je neznámý, je podmínka). Stále se projednává náhradní mateřství pro gay páry, kde nyní neexistuje právní úprava ani pro heterosexuální páry. Otázkou je také zdali LGBT smějí darovat krev (především kvůli vysokému riziku infekce HIV).

Tato země je všeobecně liberální, ale v otázce Romů není příliš mnoho informací. Nepovedlo se mi nalézt zdroje vypovídající o situaci Romů, ale zároveň je to tak důležitá země pro LGBT komunitu, že jsem se rozhodl ji do práce zařadit.

10.1.2 Srbsko

Tato země není již tolik liberální jako Nizozemí. V této zemi platí pouze legálnost stejnopohlavního styku od r. 1994, společně s podpisem deklarace Spojených národů. Tato země nijak neupravuje hranici možného pohlavního styku, pouze omezuje svatbu na 16 let věku života, což dokazuje liberálnější přístup země. Tato země, ale nikterak nepovoluje registrované partnerství a manželství je přesně ústavně definováno jako "svazek muže a ženy". Tím pádem není možné ani adopce LGBT dětí komunitou. V otázce diskriminace částečně zakazuje anti-gay diskriminaci, podobně jako Česká republika. Situace Romů je velmi podobná situaci v České republice. Dle publikace Discrimination of Roma In Serbia průzkumy ukazují, že až 60 procent Romů je nezaměstnaných a více než polovina Romů hledají práci déle než pět let, ale bez úspěchu (Joksic 2015: 13).

Dle mého výzkumu v rámci Univerzity Pardubice, který proběhl na základě setkání se studenty ze Srbska, tito zástupci tvrdí, že v Srbsku je hodně Romů, a většina nepracuje a odmítá chodit do školy, i když se stát více méně snaží udělat něco, aby trochu Romům v Srbsku ulehčil možnost vzdělávání a hledání práce. Jsou zde určitě i ti, kteří se opravdu snaží a dělají všechno možné a jsou zároveň velmi úspěšní. Z druhé strany, občas se stává, že jsou lidé netrpěliví vůči Romům v Srbsku a to způsobuje nepokoje v zemi. Dále se domnívá,

že se to časem změní a že už nyní je lépe, než bylo dříve, ale toto je pouze osobní názor zúčastněné Srbky.

Z konference v rámci Prague Pride 2015 uvádím příběh srbské, romské lesby. Především musela učinit ve svém okolí dvojí přiznání. Jakožto Romka (její kůže nebyla zcela tmavá, ale v oblasti Středozemního moře je kůže obyvatel tmavší, díky subtropickému podnebí) a poté, že je lesba. Tomu předcházely nucené sňatky ze strany rodiny. Často na ni bylo pácháno násilí (nebylo definováno, zdali pouze ústní nebo i fyzické). Popisovala situaci Romů v Srbsku velmi podobnou jako je situace v naší republice. Na fakt, že existují doposud nucené sňatky ze strany rodičů, dokazují i výroky některých mých informantů. Častá otázka rodičů LGBT dítěte je otázka týkající se rodičovství. Informanti tvrdí, že také často byli rodiči nepřímo nuceni, najít si partnera opačného pohlaví. „*Vždyť si najdeš chlapa a přejde tě to*“ nebo „*Musíš přeci založit rodinu,*“ což často kooperuje s některými hodnotami romství¹⁶, kam zajisté rodina patří. Tato žena také zmínila problém dvojího přiznání, které tuto skupinu staví do velmi nevýhodných podmínek. Tomuto tématu se věnuje kapitola „Která identita je více znevýhodňující?“ Mou otázkou bylo, zdali žena zastupující Srbsko cítila nějaký významný rozdíl v přiznání se jako Romka a jako lesba. Bylo myšleno, co bylo těžší. Ale asi z důvodu špatného překladu jsem dostal odpověď, že mezi přáteli nebyl žádný problém a všichni přijali obě její strany.

V celkovém pohledu na situaci v Srbsku lze zohlednit mnou nabyté informace. Popisovaná situace jsou od obou na sobě nezávislých zdrojích velmi podobná a lze ji považovat za skutečnost.

¹⁶ SCHEINOSTOVÁ, Alena. *Romipen: literaturou k moderní identitě*. Praha: Athinganoi, 2006. ISBN 80-239-7746-6.

10.1.3 USA/Francie

V této části jsem nucen spojit Francii a USA. Ačkoliv jsou to zcela odlišné země, přednášející žije střídavě v obou těchto zemích, a proto jsou jeho názory spletené dohromady. Chtěl bych zmínit, že přednášející byl slovenský Rom žijící v USA a Francii, což je velmi nestandardní.

V USA je stejnopohlavní styk legální federálně od r. 2003, kdy zároveň byla podepsána deklarace Spojených národů. Stejnopohlavní soužití je odlišné podle každého spojeného státu. Ovšem paradoxem je že, od 26. 6. 2015 je legální ve všech státech stejnopohlavní manželství, ale možnosti adopce se opět liší dle vybraného státu. Bohužel jsem se nedozvěděl, z jakého státu USA přednášející pochází, a tedy nemohu danou situaci popsat.

Na přednášejícím na první pohled nebylo vůbec zřejmé, že se jedná o Roma, byl to člověk světlejší pleti a vypadal velmi sofistikovaně a vůbec nezapadal do stereotypů, které převládají mezi většinovou společností.

V USA existuje mnoho skupin Romů, neexistuje tam jedna organizace, která by Romy sdružovala. Skupiny Romů jsou velmi rozdílné a někdy je to obtížné, ale zdůraznil, že by nikterak nechtěl, zatracoval život této menšiny v USA. Jeho tvrzení bylo, že se v USA žije dobře a že tedy může mít každý svou multi-identitu. Na to bych chtěl navázat na velikou kampaň, která probíhala na sociálních sítích. Jednalo se o změnu profilové fotky v kontextu s uprchlickou krizí. Pokud použijeme příklad tohoto konkrétního člověka „postoval“, že *I'm American, I'm Canadian, I'm Slovak, I'm Romani, Immigrant*, čím chtěl poukázat na to, že každý jsem v něčem rozdílný a každý jsem vždy a všude trochu imigrant.

V rámci konference Prague Pride 2015 jmenoval, jakou identitu cítí. Necítí se být 25% Rom, 25% gay, 25% Američan, 25% Francouz. Ale je 100% Rom, 100% gay, 100% Američan, 100% Francouz a tak dále. Z jeho postoje multikulturního bytí a jako člověk se cítí svobodně, ať již si vezme kteroukoliv „masku“. Tady bych dodal, že je to pouze malý

náhled do Spojených států Amerických a nemůžeme toto brát jako dogma. Tento přednášející byl LGBT R aktivistou a proto není zcela jasné jak se neaktivistům v USA žije.

Ve Francii je legální stejnopohlavní styk od r. 1791 a stejně tak byla podepsána deklarace Spojených národů. Dále Francie přijala v roce 1999 občanský pakt solidarity a tím umožnila stejnopohlavní soužití. Francii také považují za pokrokovou v oblasti stejnopohlavního manželství a adopcí dětí, které zde vešly v platnost roku 2013, což je z historického hlediska ještě stále krátká doba, ale na rozdíl od České republiky se francouzská LGBT komunita již dočkala svých práv.

10.1.4 Německo

Na území Německa je stejnopohlavní styk legální od r. 1968 ve východním a od r. 1969 v západním Německu, kompletně legalizováno v r. 1994. Zároveň s tímto rokem je spojeno i podepsání deklarace Spojených národů. Registrované partnerství je zde uzákoněno o něco dříve než v ČR a to od r. 2001. Stejnopohlavní manželství není uzákoněno, ale je navrženo. V oblasti adopce dětí může homosexuální jednatelce osvojit dítě samostatně anebo partner dítě druhého partnera, a to i nebiologické. Společná adopce je stále jen navržena.

„Na území Německa žije v současnosti početné společenství, označované majoritou jako „*Zigeuner*“ (Cikáni) či „*Sinti*“ – Sintové . Jsou romskou subetnickou skupinou, jež se formovala v Německu od konce 15. století. Samotní Sintové si nepřejí být přiřazováni k východoevropským, zejména balkánským Romům, kteří se v Německu usazují v poválečném období. Dodnes se považují za opravdové Romy či Sinty, udržují si svůj jazyk a tradice, především v rámci svých širokých rodin – tak jako Sintové v ostatních zemích (v Rakousku, v severní Itálii, v Nizozemí, ve Švýcarsku, v České republice a ve Francii). Němečtí Sintové jsou romskou subetnickou skupinou, s vlastní formou romského jazyka s výrazným vlivem němčiny a kulturou, udržovanou jednotlivými rody. Na území Německa jsou převážně sedentarizováni, jen zanedbatelná část sezónně kočuje. Ve vztahu k ostatním

romským skupinám udržují určitý odstup a uzavřenost a jsou kritičtí i k některým pro-romským projektům v rámci Evropy“ (Davidová et al. 2004: 16).

Na území Německa je znám větší důraz na tureckou nežli romskou menšinu. Podle mého názoru, není zcela na první pohled u dotyčných možné zjistit, zda jsou Romové nebo němečtí Turci. Tyto dvě skupiny jsou i často zaměňovány, i když jsou jejich kultury naprosto rozdílné. Romové zajisté patří k početné skupině německých obyvatel.

„Vládní odhad uvádí horní hranici 70 tisíc Romů a Sintů“ (tj. těch, kteří mají německé občanství). Nevládní romské a proromské organizace uvádějí počet 150 až 200 tisíc, nerozlišují však mezi cizinci (včetně žadatelů o azyl) a držiteli německého občanství. Vzhledem k 82 milionům obyvatel Německa jde o nepatrnou část“ (Davidová et al. 2004: 16).

I přesto, že se jedná ve vztahu k celku o malá čísla, nemůžeme opomenout to, že Německo je velmi významným územím obývaným Sinti, kteří se sice jinde vyskytují, ale nikoliv v takové míře. Důležitost Sintů je v jejich specifickém jazyku, který je zajisté zajímavým pro většinu romistů.

„Kromě Sintů žije v Německu početná skupina převážně usedlých Romů, z většiny nově přichozí v poválečném období, ze středo a východoevropských států, zvláště ze států bývalé Jugoslávie. Dle dostupných informací nelze odhadnout, jaký počet z nich nabyt německého občanství, požívá práv trvalého pobytu, práv azylanta nebo postavení žadatele o azyl a jaký počet z nich legálně či nelegálně pracuje.

Většina Sintů má stálé bydliště a pouze asi 10 procent z nich trvale kočuje. Převážná část sintských rodin žije v městské zástavbě a mezi většinovým obyvatelstvem. Mnoho Sintů je ekonomicky úspěšných v podnikání se starožitnostmi, koberci a odpadovými kovy, jiní jsou obchodně zdatní v nábytkářství a restaurátorství, v obchodování vůbec. Přesto je většina Romů a Sintů však i zde stále závislá na spolkovém sociálním zabezpečení, (Davidová et al. 2004: 16).

K tomuto bych rád doplnil, že je velmi pozoruhodné chování Sintů k Romům nesintům. Dalo by se očekávat, že budou více sdílní. Naopak Sintové se velmi drží svých tradic a jiné Romy mezi sebe pouští velmi obtížně.

Jako příklad z terénního výzkumu uvádím srbského Roma žijícího v Německu, který hlavně mluvil o tradici romské rodiny. Jeho rodina chtěla, aby se oženil a měl děti. To udělal, ale bylo mu to velmi nepříjemné. Nyní žije s přítelem, ale ve svých 38 letech je již dědečkem. Upozorňoval na to, že většina romských rodičů nutí své děti dělat vše dle přísných pravidel.

Toto odkazuje opět na postavení romské rodiny a romských tradičních pravidel. Tato výpověď je důkazem toho, že romské společenství občas skutečně neakceptuje jinakost, tedy odlišnost od zaběhnutých pravidel. Jak je výše uváděno, „jeho rodina chtěla, aby se oženil“ podle mého názoru je toto jeden ze základních kamenů romského společenství. Základní tradice rodiny vychází další tradice jako např. způsob podávání jídla, způsob spaní a hlavně rituální čistota, kterou do jedince vštěpuje rodina. A pokud tento základní kámen dáme do roviny s homosexualitou, je jasné, že si přímo odporují. V základě nemít ženu znamená nemít děti a tím být zvláštní. Popíráme tím tvoření dalšího pokolení, což je nejen v romské společnosti nepřijatelné.

Obhajobou by mohla být mnohočetnost rodiny. Pokud jedinec má více sourozenců je více než pravděpodobné, že budou mít vlastní rodiny. Tím můžeme zaručit zachování rodu i bez angažovanosti homosexuálního jedince a v rámci zachování rodu by mělo být vše v pořádku.

10.1.5 Španělsko

Tato země je i přes silnou křesťanskou základnu velice liberálním státem. Stejnopohlavní styk se stal legálním od r. 1979, společně s podepsáním deklarace Spojených národů. Registrované partnerství se stalo legální v r. 1998 a dokonce stejnopohlavní manželství je legální od r. 2005. Tento poslední fakt je velmi udivující právě proto, že Španělsko je velmi

křesťanskou zemí třeba jako Slovensko, které stejnopohlavní manželství neodsouhlasilo ani v referendu.

Romové ve Španělsku jsou zcela odlišní od jiných Romů a to hlavně kvůli zakotvené identitě španělských občanů. Velké množství Romů se na prvním místě identifikuje jako Španělé a až poté jako Romové. „Španělská ústava se nezmiňuje o právech etnických či národnostních menšin, naopak je zdůrazněna nedělitelnost španělského národa a Španělska jakožto rodné země španělského lidu“ (Davidová et al. 2004: 14).

Toto je na jednu stranu dobře, jelikož nedělá rozdíly, ovšem na druhou stranu neexistuje tu žádná ochrana na ochranu etnické menšiny. V praxi se domnívám, že rozdílnost citelná je, i když s přihlédnutím na jižní podnebí a barvu kůže, může být rozlišení Španěla od Roma více problematické. Tím, že i Romové se více identifikují jako Španělé, sociální inkluze musí být jednodušší. Zajímavým lingvistickým aspektem je, že již před 200 roky byla romšтина asimilována španělštinou. Stala se spíše jen romským etnolektem Španělštiny, což ovšem můžeme sledovat i u slovenské nebo srbské romštiny. Největší zachovaným romským etnikem ve Španělsku, je dle Davidové Calé (Gitanos je španělským apativem).

„Z celkového počtu 40 milionů obyvatel Španělska je Romů odhadováno nejméně na 600 až 650 tisíc. Romská komunita je heterogenní v důsledku odlišného vývoje v ekonomické a sociální oblasti – pro většinu z nich je identifikující sociální vyloučení a vysoká porodnost (téměř 40 procent matek je mladších než 16 let.“ (Davidová et al. 2004: 13-14) Zde se již dostáváme k aspektům, které znesnadňují život Romům ve Španělsku a to je jejich kulturní relativismus. A s tím i spojená již zmiňovaná sociální situace. Žebříček hodnot této skupiny je zcela odlišný od mainstreamu Španělska.

Organizace Romů ztrácí svůj původní význam a chová se spíše dle hodnot „a la payo¹⁷“ (Davidová et al. 2004: 14), toto má za vinu celoevropský trend Romy počesťovat nebo

¹⁷ payo - výraz pro Neromy, podobně jako u nás gadžo

poněmčovat souhrnně poevropš'ovat. Stále více se snažíme Romy začlenit do našeho společenství a vnútit jim naše zvyky. Hlavním důvodem je důraz na ekonomickou situaci romských rodin, která je dle všeobecného názoru špatná a závislá na pomoci zvenčí (můžeme konstatovat, že není ideální, nikoliv špatná). Jako nástroj k eliminaci tohoto trendu je právě ono poevropš'ování, které dle mého názoru nemůže být zcela úspěšné, jelikož rozdíly kultur jsou veliké.

Ve školství se uplatňuje princip multikulturalismu, což může vést k vícenásobné diskriminaci, kterou i zmiňoval zástupce Španělska v mém terénním výzkumu. Často dochází k diskriminaci jak Romů, tak LGBT komunity. Jsou zde lidé, u kterých se tyto množiny překrývají a zde dochází k vícenásobné diskriminaci a to ve školách v zaměstnání i na úřadech. Ve společnosti je velká dynamika a tím dochází k špatnému zacházení v tomto případě s Romy. (Davidová et al. 2004: 14)

Z většinové společnosti se nám odš'epuje LGBT i Romové. Jsou oficiálně součástí většinové společnosti, ale postoje jsou k nim jiné, protože se liší. Z jeho pohledu se často mluví o emancipaci v rámci LGBT komunity, existuje několik hypotéz a návrhů jak situaci zlepšit, která je aplikována především prostřednictvím aktivistů. Ovšem u Romů se tato varianta moc neobjevuje. Je zde spíše čím dál tím větší trend tuto skupinu začleňovat a usměrňovat, než aby byla snaha pochopit její kulturu.

10.1.6 Diskuse a shrnutí

Po vystoupení představitelů byl prostor k diskuzi. Z všeobecné diskuze vyšlo několik velmi důležitých závěrů, které jsou již zmíněny výše u příslušných kapitol. Velice mě, ale zaujal závěr diskuze, kterých bych zde rád uvedl.

„Pro společnost je horší gay než lesba,“ toto je všeobecně známý názor. Důvodem je, že naše společnost je již několik set let patriarchální. Muž, který je hlavou rodiny nemůže ukázat slabost v podobě intimity či emočního rozpoložení. Gayové jsou vskutku častěji emočně více

vypráví a mají větší sklony k psychické rozkolísanosti. Tento fakt je řadí mezi slabé články společnosti a společnost je podvědomě odsuzuje. Nechovají se, jak by si tradiční společnost představovala a za to jsou linčováni. Podle mého názoru (i když jsem jasně ovlivněn svým postavením) je otázka genderu otázkou výběru. Ať si každý zvolí svou roli ve společnosti, jakou chce a není podmínkou, že co je jiné, je špatné.

Rád bych tímto poukázal na to, jak velké rozdíly jsou mezi státy na Zemi. Podle uvedeného přehledu lze předpokládat, že míra tolerance se stále zvyšuje. Především politiky a zákony přistupují na možnost jiné než tradiční rodiny. Ať už se jedná o LGBT či o Romy je zapotřebí vše „normalizovat“¹⁸. Politika a veřejné mínění je nástroj pro normalizování něčeho, co doposud normální není. Pokud se LGBT komunita či romské etnikum stane běžnou součástí našich životů, lze tento stav považovat za ideální.

11. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit aktuální situaci LGBT komunity v romském etniku. Již samotné téma je velice zajímavé. Ve své práci jsem se chtěl dozvědět jaká je situace leseb, gayů, bisexuálů a transgender osob v uzavřeném společenství jakým jsou Romové. Jako metodu jsem zvolil převážně zúčastněné pozorování s položenými rozhovory a v několika málo případech volné rozhovory.

Hned v počátku jsem zjistil, že pokud se budeme dívat na LGBT a Romy zvlášť zjistíme, že v historii mají tyto skupiny poměrně dost společného. Vždy to byly pronásledované skupiny a často obě skupiny byly nenáviděny majoritním křesťanským obyvatelstvem. Romové pro svoje věštění, a LGBT skupina pro svoji jinakost.

Ve vstupu do terénu mi velice pomohla organizace ARA ART s jejím představitelem Davidem Tišerem. Díky události organizace ARA ART v rámci pražského Prague Pride 2015

¹⁸ Aby se daná věc stala normální pro společnost.

jsem se mohl setkat a seznámit s mými informanty. A také díky osobnímu seznámení s Davidem proběhlo seznámení velmi neformálně a hladce. Byl jsem pro ně zajímavý tím, že jsem, gadžo, co se zajímá o „Cigány“ a k tomu ještě ovládá jejich jazyk. Jazyk byl často nástroj, jak se do uzavřené komunity dostat. Nemusel jsem prokazovat skvělé znalosti romského jazyka, ale často i základ pomohl, aby ledy roztály. Je samozřejmostí, že jsem se setkal i s riziky a problémy v průběhu výzkumu. Pro mě asi největším problémem bylo držet si „kluky“ od těla, což bylo někdy velice obtížné, protože z vlastní zkušenosti vím, že Romové dokáží být velice urputní a cílevědomí.

Dále jsem chtěl poukázat na to, že LGBT Romové se sdružují a mají své vlastní označení, kterým je především vlajka. Dále bych rád uvedl, že především právě organizace ARA ART se zapojuje do programu pražského Prague Pride, který není pouhým všem známým „pochodem hrdosti“, ale je to celotýdenní festival zaměřující se na LGBT skupinu různými hudebními akcemi, workshopy, ale právě i konferencemi.

Ve výsledku jsem došel k tomu, že rodina je pro romskou společnost stále základ. A právě rodina je jednotkou, kolem které se točí veškeré dění. Z výzkumu vyšlo, že nejčastější důvod pro nepřijetí LGBT jedince je strach. Strach z jinakosti, který může ohrozit jedince, ale v případech např. olášských Romů či Sintů celou rodinu. Tyto tradičnější společnosti stále často dodržují romský soud kris, který může celou rodinu exkomunikovat. To je pro rodinu mnohem horší, protože dle některé literatury a mých pozorování, větší vazby jsou na komunitu jako takovou a nikoliv na půdu. Na to navazuje i pojmenování LGBT jedinců v romské komunitě, které je často podřízeno češtině a skoro vždy je to otrocký překlad češtiny do romštiny.

Velikou kapitolou každého LGBT jedince je coming out a o to více jedince romského. V tomto nelze učinit zásadní závěr, jelikož situace se liší dle každé rodiny. V mém výzkumu se objevili jedinci, u kterých coming out proběhl zcela v pořádku včetně přijetí ze strany

rodiny, také se zde vyskytli jedinci, kteří naopak měli s coming outem veliké problémy a nejčastěji z rodiny odešli a v neposlední řadě jedinci, kteří na svůj coming out stále čekají, otázkou je, jestli vůbec přijde.

Velmi diskutovaným tématem i v rámci konferenci na Prague Pride 2015 byl problém vícenásobné diskriminace. Z názorů informantů vyšel závěr, že jako větší tíhu cítí romství a identifikaci s touto skupinou. Lze to přisuzovat tomu, že LGBT aktivisté jsou v tomto trochu aktivnější a to především skrze politiku a rodinnou politiku pro LGBT osoby, nutno také dodat, že síla diskriminace u Romů je podstatně větší.

Pro mě velice zajímavým tématem je koncept degeštví, kdy v tradičních společnostech přímo a v ne zcela tradičních nepřímo (tedy spíše podvědomě) je homosexualita považována za rituální nečistotu a tím pádem se jedinec stává degešem. Je otázkou, co k tomu vede. Dle výzkumu je možné usoudit, že největším strachem a tedy důvodem diskriminace, je zachování rodiny a tedy pokračování rodu, k čemuž u LGBT osob často nedochází.

Pro celistvost a díky příležitosti setkání se s LGBT Romy z jiných států jsem do práce začlenil i pohledy na LGBT R skupinu v jiných zemích. To v závěru pomůže udělat si lepší obrázek o dané problematice ve světě. Podle mého neměnného názoru pomyslným rájem LGBT komunity je stále Nizozemí, kde jsou práva této skupiny uvedena podstatně do „vyšších pater“. Velice mě ale mrzí, že se mi nepodařilo najít informace o Romech v Nizozemí. Mohu pouze spekulovat, že situace Romů v Nizozemí je velmi podobná jako situace u nás.

Rád bych také zmínil, že velikou pozornost zasluhuje tvrzení, že společnost méně přijímá gaye než lesby. Toto tvrzení, které mohu s velikou jistotou i sám potvrdit, je přinejmenším zajímavé a dávám to za vinu tzv. „machismus“¹⁹ mužů.

¹⁹ Machismus. *ABZ.cz slovník cizích slov* [online]. Ostrava: ABZ knihy, a.s., ©2005-2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/machismus-macizmus>

Podle výsledků mého výzkumu je situace LGBT Romů velmi podobná skupině LGBT, která není romská. V romské společnosti, stejně jako ve společnosti celkově se najdou jedinci, kteří jsou pro to, aby LGBT komunita mezi námi byla a berou ji jako samozřejmost, ale i tací, kteří by je tzv. „stříleli jako jeleny“²⁰ a jsou přesvědčeni, že je vše naprosto proti přírodě.

Odpovím na hlavní výzkumnou otázku „Je LGBT komunita skutečně v romském etniku odsuzována?“. Je i není, vždy záleží na okolí a na jednotlivcích. Nelze tedy říci, že každý LGBT Rom by byl exkomunikován ať už z rodiny nebo z komunity. Někteří jedinci to přijímají hned, jiní potřebují čas a ti třetí to nepřijmou nikdy a v tom případě jejich děti volí útěk a stěhování jinam pryč od rodiny.

²⁰ tvrzení jednoho neromského otce gay syna

12. Zdroje

12.1 Literatura

1. BERKYOVÁ, Renata. Tradice a předsudky, co vyhánějí syny z domu. *Romano vodi: nejen romský magazín*. Praha: Romea o.p.s., 2016, XIII(1-2/2016), 14-15.

2. DAVIDOVÁ, Eva, Petra VOJTOVÁ, Petr LHOTKA a Roman KRIŠTOF. Právní postavení Romů v jednotlivých členských zemích evropské unie: Studie, shrnující výsledky výzkumného projektu RB 10/2/03 Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Praha a České Budějovice, 2004.

3. FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna. *Rituální čistota u Romů*. Praha, 2010. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Jan Červenka, Ph.D.

4. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Společenství Romů na Moravě a Muzeum romské kultury v nakladatelství Lidové noviny, c2002. ISBN 80-710-6615-X.

5. JOKSIC, Tijana. *Discrimination of Roma In Serbia* [online]. Freiburg, 2015 [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: http://www.freiburger-forum.net/wordpress/wp-content/uploads/2015/05/Tijana_Joksic_Roma_Discrimantion-1.pdf. THE UNIVERSITY OF EDUCATION FREIBURG

6. KOBES, Tomáš. *Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách*. Sociologický časopis, 2013, roč. 49, č. 1, s. 3-27. ISSN: 0038-0288

7. SCHEINOSTOVÁ, Alena. *Romipen: literaturou k moderní identitě*. Praha: Athinganoi, 2006. ISBN 80-239-7746-6.

8. STRAUSS, Anselm. CORBINOVA, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Přeložil Ježek, Stanislav. Sdružení podané ruce. Brno, 1999. ISBN 80-85834-60-X

9. TIŠER, David. *Homosexualita u Romů*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce PhDr. Jan Červenka, Ph.D.

10. ZVĚŘINA, Jaroslav a Jaroslav MALINA. *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: modulové učební texty pro studenty antropologie a "příbuzných" oborů*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002. Scientia. ISBN 80-86258-25-4.

12.2 Internetové zdroje

1. ABZ KNIHY, Machismus. *ABZ.cz slovník cizích slov* [online]. Ostrava: ABZ knihy, a.s., ©2005-2016 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/machismus-macizmus>

2. ARA ART, *O NÁS & KONTAKT* [online]. Praha: Ara Art, z.s., ©2016 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.araart.cz/#!o-nas/csgz>

3. ŠUBRTOVÁ, Nikol. 5 šokujících sexuálních tradic světa: gay milenci v armádě, pití semene a veřejné masturbace. In: LUI magazine [online]. Praha: Jakub Starý, ©2016 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://www.lui-magazine.cz/co-se-deje/item/3492-5-sokujicich-sexualnich-tradic-sveta-gay-milenci-v-armade-piti-semene-a-verejne-masturbace-vedle-toho-vypadaji-tvrde-pitky-nasich-koledniku-jako-detska-party>

4. TRANSFORUM, Faloplastika. *Transsexualita.cz* [online]. Praha: Transforum, 2012 [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.transsexualita.cz/?page_id=1085

5. ZUBOVÁ, Anna. Práva homosexuálů ve světě. In: *STUDENTPOINT.CZ* [online]. Praha: StudentPoint, 2014 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/366-zajimavosti/15886-prava-homosexualu-ve-svete/#.VwZeAJyLSUk>